

STEAM ӘДІСТЕРІ ("PROGRESS" МУЛЬТИСТУДИЯСЫ) АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АЙТЫЛЫМ DAҒДЫСЫН АРТТЫРУ

Сапидоллаева Гүлнүр Ермекқызы,

gsapidollayeva@mail.ru

6B01301- Бастауыш білім беру деңгейінің педагогы» білім бағдарламасының 3 курс студенті

Балуанова Гүлназым, Хайролла Аружан

6B01302- Бастауыш білім беру ІР білім бағдарламасының 1 курс студенттері

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы– Мусина А.А.

Сауатты сөйлеу – баланың жан-жақты дамуының алғышарты. Баланың бай әрі дұрыс сөйлеуі оның өз ойын еркін жеткізуіне, қоршаған ортаны терең түсінуіне, үлкендермен және қатарластарымен мазмұнды қарым-қатынас орнатуына мүмкіндік береді. Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға ерекше көңіл бөлінуде. Бұл әсіресе бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдысын дамытуда маңызды. Оқу үдерісі оқушыны танымдық әрекетке ынталандыратындай ұйымдастырылуы тиіс. Білім беру мазмұнын оқушы өз бетінше меңгергенде ғана ол сапалы игеріледі, интеллектісі дамиды, өздігінен білім алу және өзін-өзі ұйымдастыру дағдылары қалыптасады. К.Д. Ушинский: «Әрекет менікі болуы керек, ол мені қызықтырып, жанымнан шығуы тиіс» деген. Оқушының танымдық белсенділігінің қалыптасуына оның оқу үдерісіне деген қызығушылығы ықпал етеді, бұл оқу мотивациясының сыртқы және ішкі факторларын айқындайды. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық әрекетін қалыптастыруға арналған арнайы жүйе олардың оқу әрекетінің барлық құрамдас бөліктерін дамытуға көмектеседі.

Осыған байланысты зерттеу жұмысының өзектілігі бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдыларын жетілдіруге бағытталған оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеу мен толықтыру қажеттілігіне негізделеді. Зерттеу мақсаты - бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдыларын дамыту мақсатында «PROGRESS» мультистудиясын қолданудың тиімділігін анықтау. Зерттеу міндеттері:

- Бастауыш сынып оқушыларын ауызша сөйлеуге үйретудің теориялық негіздерін зерделеу;
- 1-сынып оқушыларына арналған «PROGRESS» мультистудиясының жобалық әдістемесін әзірлеу;
- Бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдыларын арттыруға арналған жұмыс дәптерін жасау;
- «PROGRESS» мультистудиясын пайдалана отырып, бірінші сынып оқушыларымен жобалық жұмысты сынақтан өткізу және әдістемелік ұсыныстар дайындау.

Зерттеу нысаны: Бастауыш сынып оқушыларын оқытудағы айтылым дағдыларын арттыру үдерісі.

Зерттеу пәні: Бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдыларын дамытуда «PROGRESS» мультистудиясын қолдану.

Зерттеу әдістері:

- Әдістемелік және психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау;
- Синтез және жалпылау әдісі;
- Тестілеу;
- Модельдеу;
- Сынақтан өткізу.

Зерттеу аясында бастауыш сынып оқушыларының тілдік деңгейін, коммуникативтік құзыреттілігін және оқуға деген ынтасын арттыруға ықпал ететін «PROGRESS» мультистудиясын айтылым дағдысын арттыруда қолдану әдістемесі теориялық тұрғыдан

негізделіп, тәжірибелік өңдеуден өтті. Жасалған әдістемені қолдану нәтижесінде бастауыш сынып оқушылары белгілі бір тақырып аясында монологтік және диалогтік сөйлеуді өз бетінше меңгереді, ауызша сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Бұл өз кезегінде олардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді.

Сөйлеу әрекеті – бұл қарым-қатынастың негізгі құрылымдық компоненттерінің бірі. Ол сөйлеу әрекеттерін, мақсаттарды, құралдарды және нәтижелерді қамтиды. Қарым-қатынастың тиімділігі баланың сөйлеу дағдыларының деңгейімен тікелей байланысты. Бастауыш сынып кезеңі – баланың қарқынды дамитын уақыты. Осы кезеңде баланың сөздік қоры кеңейіп, сөйлеу құрылымы күрделене түседі. Ғалым И.А. Зимняяның зерттеулеріне сәйкес, сөйлеу – бұл белсенді, мақсатты және тіл арқылы жүзеге асатын процесс. Ол коммуникацияның негізгі құралы бола отырып, баланың танымдық дамуына әсер етеді.

Л.С. Выготскийдің пікірінше, ауызша сөйлеу әрдайым белгілі бір жағдайға байланысты туындайды және ол қарым-қатынас барысында ым-ишара, интонация арқылы толықтырылады. [1] Бала сөйлеуді алдымен әлеуметтік қарым-қатынаста қолданады, кейіннен оны ішкі сөйлеу ретінде дамытады. Ауызша сөйлеу – ішкі сөйлеудің бастауы, ал жазбаша сөйлеу – ішкі сөйлеудің дамыған формасы болып табылады.

Ұлттық сауаттылық стратегиясының (National Literacy Strategy) оқыту құрылымы (1998) сауаттылықты тек оқу және жазумен шектемейді: «Сауаттылық – оқу мен жазу дағдыларының бірлігі. Сонымен қатар, ол сөйлеу мен тыңдауды да қамтиды. Олар оқу бағдарламасында жеке бөлім ретінде қарастырылмағанымен, оның ажырамас бөлігі болып табылады. Жақсы ауызша жұмыс оқушылардың тілді ауызша және жазбаша түрде түсінуіне, сондай-ақ, тілді қарым-қатынас құралы ретінде қолдануына ықпал етеді.» [2]

«Әліппе» және «Ана тілі» пәндерінің [3,4] бастауыш білім беру деңгейіндегі 1-сыныпқа арналған үлгілік оқу бағдарламасында пәннің мақсаты – тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру арқылы функционалды сауатты тұлғаны дамыту болып табылады.

Біздің зерттеу жұмысымызда біз осы үлгілік оқу бағдарламасының міндеттерін басшылыққа алдық:

- 1) тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын үйрету;
- 2) сөйлеудің бөлшектелуін түсіндіру (дыбыс, буын, сөз, сөйлем);
- 3) фонематикалық есту қабілетін дамыту (дыбыстарды дұрыс ажырату, олардың санын және сапасын анықтау);
- 4) буын бойынша оқу дағдыларын қалыптастыру, тұтас оқу, мәнерлеп оқу;
- 5) баспа және жазба әріптерді каллиграфиялық тұрғыда жазуды үйрету, жазу дағдыларын дамыту;
- 6) сөздік қорды байыту;
- 7) мәтінді мақсатты түрде түсінуге үйрету;
- 8) оқуға және кітапқа деген қызығушылықты арттыру;
- 9) ақпаратты талдау, салыстыру, жалпылау, жүйелеу дағдыларын қалыптастыру;
- 10) айналадағыларға деген мейірімді қарым-қатынасты дамыту, сөйлеу мәдениеті мен қарым-қатынас мәдениетін жетілдіру;
- 11) шығармашылық қабілеттерді дамыту, сөйлеу шеберлігін жетілдіруге деген ұмтылысты қалыптастыру;
- 12) қоршаған әлемді тану арқылы тілді меңгеруге деген қызығушылықты арттыру;
- 13) коммуникативтік дағдыларды дамыту: тыңдай білу, диалог жүргізу, әртүрлі пікірлердің бар екенін мойындау, өз ұстанымын дәлелдей білу.

Бастауыш сынып оқушыларының ауызша сөйлеуін оқыту психологиялық тұрғыдан қабылдау, түсіну және мәтін жасау процестерін зерттеуге негізделеді. Бұл психологиялық заңдылықтарды білу өте маңызды, өйткені оқушылардың сөйлеу әрекеті үнемі мәтіндерді қабылдау және жасау процестерімен алмасып отырады. Басқа адамдардың мәтіндерін қабылдау барысында бала тілдік құралдар жүйесі мен олардың қолданылу ережелерін меңгереді, ал өз мәтіндерін жасау барысында осы құралдарды күнделікті қарым-қатынаста

қолдануға үйренеді. Егер сөйлеу әрекетінің психологиялық механизмдерін түсінбесек, білім беру процесін әдістемелік тұрғыдан дұрыс ұйымдастыру мүмкін емес.

Барлық критерийлерді, соның ішінде «Әліппе» және «Ана тілі» пәндері бойынша оқытуды қарастыра отырып, біз сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде ауызша сөйлеудің көркемдік сапасы мен эстетикалық қасиеттерінің дамуы көрініс табатынын анықтадық. Олар мыналарды қамтиды: тыңдау (аудирование); сөйлеу (сөйлеу мәдениеті); оқу (дауыстап және іштей оқу); сөйлеуді дамыту; әртүрлі мәтіндермен жұмыс істеу; көркем шығармалармен жұмыс істеу; оқулық, ғылыми-танымдық және басқа да мәтіндермен жұмыс істеу; әдебиеттанулық пропедевтика (практикалық игеру); оқушылардың әдеби шығармалар негізінде шығармашылық әрекеттері.

Осылайша, бастауыш сынып оқушыларының ауызша сөйлеуін дамыту – бастауыш білім берудің өзекті міндеттерінің бірі, өйткені ауызша сөйлеудің маңызы келесідей факторлармен айқындалады:

- Ауызша сөйлеу балаға мектеп бағдарламасының барлық пәндері бойынша білімін көрсетуге көмектеседі.

- Дұрыс құрастырылған, мазмұнды ауызша жауап – баланың берік білімі мен хабардарлығын көрсететін бақылау түрі.

- Белгілі бір мәтін түрлерімен байланысты коммуникативтік дағдылар мен біліктер баланың ауызша жауабының негізгі тірек қызметін атқарады.

- Ауызша сөйлеуді үйрету барысында педагог жазбаша және ауызша сөйлеудің өзара байланысын ескеруі тиіс.

Шынайы ауызша сөйлеу сөйлеу сәтінде қалыптасады, сондықтан оның келесі ерекшеліктерін ескеру маңызды:

- Тыңдаушы мен сөйлеуші бір-бірін естіп қана қоймай, көреді де.

- Ауызша сөйлеу тыңдаушының реакциясына тәуелді.

- Сөйлеу есту арқылы қабылдауға негізделген.

- Сөйлеуші өз сөзіне тек өзі байқап үлгерген жағдайда ғана түзету енгізе алады.

Балаларды ауызша сөйлеу формаларын құруға үйрету барысында олардың ауызша жауаптарының ерекшеліктерімен таныстыру маңызды. Сондықтан мәтіндерді олардың құрылымы, мақсаты, мазмұны және тілі тұрғысынан талдауға мән беру қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының дұрыс ауызша сөйлеуін қалыптастыру – бастауыш мектепте қолданылатын кез келген орыс тілі бойынша оқу-әдістемелік кешенінің бағдарламалық міндеті болып табылады. Сонымен қатар, әрбір оқу-әдістемелік кешен бұл міндетті өзіндік тәсілмен шешеді және оқушылардың дұрыс ауызша сөйлеуін қалыптастыру үшін қажетті психологиялық-педагогикалық және әдістемелік жағдайларды ұйымдастыруға ерекше көзқарас ұсынады.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттердегі талдаулар көрсеткендей, қазіргі кезеңде бастауыш сынып оқушыларының ауызша сөйлеуін қалыптастыру мәселесі аса өзекті. Е.А. Быстрова [5], М.Р. Львов [6], Н.М. Шанский [7] және басқа да ғалымдар тілдік білім беру жүйесінің құрылымы мен мазмұнын жаңарту жолдарын зерттеп, ауызша сөйлеуді дамыту жұмысы балалардың ұғымдық білімдеріне (сөзтану және лингвистикалық білімдеріне), сондай-ақ экстралингвистикалық факторларға (қарым-қатынас жағдайы мен мақсаты) негізделуі тиіс екенін атап өткен. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың ауызша сөйлеуін дамыту мәселесі аса маңызды, өйткені сөйлеу – жеке тұлғаның рухани мәдениетінің айқын көрсеткіші. Бастауыш сынып оқушыларының ауызша сөйлеуін қалыптастыру мәселесін зерттеу оны пәнаралық тұрғыдан қарастыруды қажет етеді, яғни бұл мәселе педагогикалық және психологиялық білімдерге, сондай-ақ сөйлеу әрекеті теориясына сүйене отырып зерттелуі тиіс. Сонымен қатар, бастауыш мектепте ана тілі пәнінде түсінік айтудың оқыту үдерісін талдау арқылы негізгі аспектілерін қарастыру қажет. Қазіргі тілдік білім беру жүйесінде тілдің әртүрлі қарым-қатынас жағдайларында коммуникативтік тұрғыдан орынды әрі еркін қолданылуын қалыптастыру мен дамыту міндеті алдыңғы қатарға шығады.

Мәтінді қайта баяндау – интегративті сипатқа ие сөйлеу әрекетінің түрі, өйткені ол түсіну, қабылдау, мәтін құрастыру және оны талдау қызметтерін біріктіреді. Қайта баяндау дағдысы мәтіннің мағыналық және логикалық-композициялық құрылымын талдауға негізделеді, мұнда оқушы берілген тапсырмаға сай мәтіннен қажетті ақпаратты бөліп алады.

Бастауыш мектепте қайта баяндауды қолданудың маңыздылығы айтылым дағдысын арттырудың бастапқы кезеңі ең алдымен ауызша сөйлеуді жетілдіруден басталатынына негізделеді. Біздің пікірімізше, қайта баяндау – сөйлеудің эвристикалық негізде пайда болуы тұрғысынан ерекше шығармашылық әрекет түрі.

STEAM (кейде STEAM деп те аталады) білім беру әдістемесі – мектеп пәндеріне негізделген дәстүрлі білім беру үлгісін алмастыра алатын заманауи, инновациялық оқыту тәсілі. Бұл тәсіл теориялық және практикалық дағдылардың үйлесуіне негізделген. Оқушы бірден бірнеше білім саласын қамти отырып, ақпаратты қолдану, фактілерді өз тәжірибесінде тексеру мүмкіндігіне ие болады.

- Жаратылыстану ғылымдары – біз күнделікті кездесетін табиғат заңдарын түсіндіреді.

- Технология – ғылыми білімді тәжірибе жүзінде қолдануға мүмкіндік береді.

- Инженерия – ресурстармен, материалдармен жұмыс істеуге, тәжірибе жасауға және қоршаған ортаны жақсартуға үйретеді.

- Математика – дәлдікке, логикалық ойлауға және алгоритмдерді қолдану дағдысына баулиды.

- Өнер және гуманитарлық пәндер – тарихи және әлеуметтік үдерістерді түсінуге, адамдармен қарым-қатынас орнатуға көмектеседі.

STEAM тәсілін алғаш рет 2001 жылы АҚШ Ұлттық ғылыми қорының ғалымдары ұсынды. Бұл әдістеме өзінің тиімділігін дәлелдеп, басқа елдердегі зерттеушілердің назарын аударды. STEAM-білім берудің басты артықшылары:

- Оқушылардың жасына сәйкес бейімделген тапсырмалар беріледі.

- "Гуманитарлық" және "техникалық" ойлау түрлерінің арасындағы алшақтықты жояды.

- Жобалық жұмыс барысында әртүрлі дағдылар дамиды.

- Гендерлік теңдік қағидаларын сақтайды, барлық балаларға бірдей мүмкіндік береді.

- Оқушылардың оң және сол жақ ми жартышарының қатар дамуына әсер етеді.

XXI ғасырдағы білім беру үдерісі ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен тығыз байланысты. Қазіргі балалар өмірінің алғашқы күндерінен бастап цифрлық ортада өседі, сондықтан олардың оқуға деген қызығушылығын арттыру үшін дәстүрлі әдістермен қатар, заманауи инновациялық технологияларды да енгізу қажет.

Оқушылардың ауызша сөйлеу дағдыларын дамытуда «PROGRESS» мультистудиясын тиімді құрал ретінде ұсынамыз. Бұл студия мультфильмдер мен анимациялық материалдар жасауға мүмкіндік береді, соның арқасында балалар өз ойларын еркін жеткізіп, сөйлеу шеберлігін жетілдіре алады.

Мультипликация мен анимация: негізгі айырмашылықтары

Көп жағдайда «мультипликация» және «анимация» ұғымдары бір мағынада қолданылады, бірақ олардың арасында техникалық айырмашылықтар бар:

Мультипликация (лат. multiplicatio – «көбейту») – объектілердің қозғалысын қолмен жасау арқылы жүзеге асатын процесс. Бұл техникада әрбір кадр жеке суреттеледі, содан кейін кадрлар ретімен қойылып, қозғалыс әсері жасалады.

Анимация (лат. animatio – «жандандыру; тірілту») – объектілердің қозғалысы компьютерлік бағдарламалар көмегімен жүзеге асырылады. Бұл әдіс уақытты үнемдейді және визуалды бейнені жылдам әрі сапалы өңдеуге мүмкіндік береді.

«PROGRESS» мультистудиясын оқыту үдерісінде қолдану ерекшеліктері

1. Балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту:

- Оқушылар өз мультфильмдерінің сюжетін ойластырады, кейіпкерлердің сөздерін жазады және оларды дауыстап оқиды.

- Диалог құру, оқиғаны рет-ретімен баяндау, эмоцияны беру сияқты сөйлеу әрекеттері жүзеге асады.

2. Тілдік қорды байыту:

- Мультипликациялық материалдар жасау кезінде балалар жаңа сөздер үйренеді, олардың мағынасын түсінеді және сол сөздерді қолдануды меңгереді.

- Әртүрлі тақырыптарға байланысты сөздік қорлары кеңейеді.

3. Шығармашылық қабілеттерін дамыту:

- Балалар анимациялық кейіпкерлерді бейнелеп, олардың әрекеттерін ойлап табады.

- Сюжет құрастыру арқылы баланың логикалық ойлауы мен қиялы дамиды.

4. Командалық жұмыс пен әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру:

- Балалар бірлесіп мультфильм жасау барысында пікір алмасады, ортақ шешім қабылдайды, өз ойларын түсінікті жеткізуге үйренеді.

- Бір-бірін тыңдау және идеяларды талқылау дағдылары дамиды.

5. Техникалық сауаттылықты арттыру:

- Балалар анимация жасау құралдарын меңгереді, мультимедиялық бағдарламалармен жұмыс істеу дағдыларын дамытады.

Мультфильм жасау процесін негізгі кезеңдерге бөлейік:

1. Идея.

2. Сценарий.

3. Әңгімелер тақтасы.

4. Фондар мен кейіпкерлерді жасау.

5. Материалдарды сканерлеу, графикалық өңдеу.

6. Түсіру.

7. Дыбыстау.

8. Орнату.

9. Демонстрация.

Идея. Мультфильм идеяға негізделген. Кез келген адамға жаңа идея келуі мүмкін. Идеяны бірден қағаз бетіне түсірген жөн. Оқушыларды ойларын жазуға үйрету керек. Сабақ барысында балаларға идеяларды іздеу тәсілі ретінде проекциялық карталармен жұмыс істеу мүмкіндігін ұсынуға болады.

Сценарий . Идея пісіп-жетілген соң, сценарий жазу керек. Сценарийге негіз ретінде ертегі, өлең, әңгіме, т.б. алуға болады. Жақсы мультфильмнің кілті - қызықты идея мен пайымды сценарий. Көрнекі шешім өз деңгейінде болмаса да, сценарий жақсы болса, мультфильм көрерменге қызықты болады.

Әңгімелер тақтасы . Сценарий дайын болғаннан кейін сюжеттік тақта жасау өте маңызды. Кадр - бұл кейіпкерлер арасындағы қарым-қатынастың, олардың әрекеттері мен реакцияларының өзгеруі. Кадр-кадр, өзгертін қатынастар сахнаның дамуын қалыптастырады. Сахна - бұл белгілі бір кеңістікте азды-көпті уақыт ішінде орын алатын және кейіпкер өмірінің белгілі бір сәтінде кем дегенде бір жеткілікті маңызды мәнге ие болатын қақтығыс арқылы көрінетін әрекет.

Фондар мен кейіпкерлерді жасау . Кейіпкерлерді құру түрлері: Қуыршақ (көлемдік), құм, қолмен , пластилин. Материалдарды сканерлеу, графикалық өңдеу. (Сурет 3)

Бұл кезең толығымен компьютерде жасалатын мультфильмді жоспарлауда қажет. Мысалы, компьютерлік өңдеу әдістері мен графикалық редактордың көмегімен түсірілген.

Ата-аналарға сауалнама жүргізу.

Жұмысымыздың бастапқы кезеңінде балалардың түсінік айту дағдысындағы мәселелерді анықтау үшін ата-аналарға сауалнама жүргізілді. Сауалнама балалардың мәтінді қайта баяндау кезіндегі қиындықтарын және дайындалу тәсілдерін анықтауға бағытталды. Сауалнама нәтижелері 1-сынып оқушыларының мәтінді қайта баяндау әдістерін меңгермегенін немесе тәжірибеде қолданбайтынын көрсетті. Мәтінді мазмұндау дағдыларын қалыптастырудың жүйесіздігі, жеке когнитивтік ерекшеліктер, есте сақтау мен зейіннің даму деңгейі мәтінді баяндау кезінде қиындықтарға әкеледі.

Балалардың мәтінді мазмұндап айтуын диагностикалау әдістемесі

Балалардың байланыстырып сөйлеу дағдысын сандық тұрғыдан бағалау шартты түрде жүргізіледі, бұл тәсіл мазмұндамаға баға берумен ұқсас. Нәтижелерді интерпретациялау әдістемесі де осыған сәйкес келеді. Көрсетілген көрсеткіштерге негізделген жиынтық бағалау арқылы балалардың байланыстырып сөйлеу деңгейін сипаттауға болады.

1-сынып оқушыларының байланыстырып монологтық сөйлеу деңгейін анықтау үшін оқушыларға көлемі шағын ертегіні тыңдау тапсырмасы берілді. Олардың мазмұндамалары төмендегі көрсеткіштер бойынша жазылып, талданды:

1. Мәтінді түсіну – негізгі ойды дұрыс қалыптастыру.
2. Мәтінді құрылымын сақтауы – мазмұндаманың мәтін құрылымына сәйкестігі және жүйелілігі.
3. Лексика – түпнұсқадағы сөздердің толық қолданылуы немесе авторлық көркемдік құралдардың өз сөзімен алмастырылуы.
4. Грамматика – сөйлемдерді дұрыс құрастыру, күрделі сөйлемдерді қолдана білу.
5. Сөйлеу бірізділігі – орынсыз ұзақ үзілістердің бар-жоғы.
6. Өз бетімен айтуы – мазмұндаманы өз бетінше орындай алуы, қосымша сұрақтар мен мәтінді қайталап тыңдау қажеттілігінің болмауы.

Әрбір көрсеткіш келесі критерийлер бойынша бағаланды: 12 балл (шартты түрде ең жоғары баға)

о **2 балл** – мәтінді дұрыс жеткізу, мазмұндаманы жүйелі және дәл құрастыру, автор сөздерін дұрыс пайдалану немесе синоним сөздермен алмастыру, әртүрлі сөйлем құрылымдарын қолдану, грамматикалық қателердің болмауы, сөйлеуде артық үзілістердің кездеспеуі, өз бетінше мазмұндау.

о **1 балл** – мәтіннен аздаған ауытқулар, логикалық бұзушылықтардың болмауы, грамматикалық қателердің болмауы, негізінен қарапайым сөйлемдерді қолдану, ұзақ үзілістердің болмауы, аз ғана көмекті қажет етуі.

о **0 балл** – мәтінді қате жеткізу, құрылымның бұзылуы, лексикалық тапшылық, көптеген үзілістер, мазмұндама барысында көмекке жиі жүгіну.

Осылайша, 12 балл мәтінді жоғары деңгейде жеткізуге сәйкес келеді, 6 баллдан жоғары баға – орташа деңгей, 6 баллдан төмен баға – төмен деңгей деп саналады.

Біз 1-сынып оқушыларымен «Әліппе» және «Ана тілі» үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес жобалық жұмыс барысында мультистудияны осы тақырыптар бойынша пайдаландық: «Жаман жолдас», «Дән», «Орманшының баласы».

Диагностикалық зерттеу нәтижелері бойынша байланыстырып сөйлеу деңгейі төмен 1-сыныптың 8 оқушысы іріктеліп, олар 4 адамнан тұратын топқа бөлінді. Жоба аясында бұл оқушыларға сабақ тақырыбына сәйкес кейіпкерлерді дайындау, сценарий құру және кадрларды жасау бойынша тапсырмалар берілді. Мультфильмді түсіру және монтаждау барысында оқушыларға көмек көрсетілді. Зерттеу нәтижелерін өзгерістер динамикасы тұрғысынан қарастырдық. Диаграмма «ПРОГРЕСС» мультистудиясын қолданудың оң нәтижелі динамикасын көрсетеді, бұл бастауыш сынып оқушыларын оқытуда ауызша сөйлеуді дамыту үшін осы әдістің тиімділігін растайды. Зерттеу барысында қойылған барлық міндеттер орындалып, теориялық және практикалық мәліметтер алынды. Алынған нәтижелерге сүйене отырып, келесідей қорытындылар жасауға болады:

1. Бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдысын дамытуға қатысты теориялық негіздер жан-жақты зерттелді. Жобаның теориялық негізі ретінде коммуникативтік қызмет алынды. Ол әрекет, уәж, мақсат, қажеттілік, құрал, тапсырма және қарым-қатынас нәтижесі сияқты негізгі элементтерді қамтиды. Бұл элементтер материалдық әрі рухани сипатқа ие болып, оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

2. Зерттеу мәселесін тиімді шешу үшін 1-сынып оқушыларын оқытуда «PROGRESS» мультистудиясын қолдану әдістемесі әзірленді. Ол өзара байланысты кезеңдерден тұрады: идеяны анықтау, сценарий жазу, кадрларды жасау, фондар мен

кейіпкерлерді дайындау, сканерлеу, графикалық өңдеу, түсірілім, дыбыстау, монтаждау және көрсетілім.

3. Бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдысын арттыруға арналған

«PROGRESS» мультистудиясының айрықша ерекшелігі – оқушыларға практикалық тапсырмаларды орындау арқылы білімді өз бетінше меңгеруге мүмкіндік беруінде. Бұл олардың тілдік деңгейін, коммуникативтік құзыреттілігін арттырып, оқуға деген ынтасын күшейтеді.

4. 1-сынып оқушыларының ауызша сөйлеу деңгейін бағалау мақсатында жүргізілген апробация «PROGRESS» мультистудиясының бастауыш сынып оқушылары үшін тиімділігін анықтауға және оның болашақта оқушылардың байланыстырып сөйлеу дағдыларын дамытуда қолдану мүмкіндігін бағалауға көмектесті.

Қойылған міндеттер «Әліппе» және «Ана тілі» пәндері бойынша (үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес) орындалды, бұл бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдысын арттыруға ықпал етті. Сонымен қатар, «PROGRESS» мультистудиясын қолдану оқушылардың шығармашылыққа деген қызығушылығын, логикалық ойлауын, жеке көзқарасын қалыптастырып, оқу процесіне ынтасын арттырды.

Болашақ кәсіби қызметімізде «PROGRESS» мультистудиясының әдістемесін әртүрлі демонстрациялық материалдармен толықтырып, оны авторлық бағдарлама ретінде бекітіп, авторлық куәлік алуды жоспарлап отырмыз.

Жүргізілген жобалық жұмыстың нәтижелері бойынша келесі ұсыныстар әзірленді:

1. Бастауыш сынып оқушыларының айтылым дағдысын арттыру үшін «Әліппе», «Ана тілі» сабақтарында және одан кейінгі «Көркем оқу» пәнін оқыту барысында

«PROGRESS» мультистудиясының әдістемесі мен жұмыс дәптерін қолдануды ұсынамыз;

2. «PROGRESS» мультистудиясының әдістемесі мен жұмыс дәптерін апта сайын жоспарланатын тәрбие сағаттарында пайдалануды ұсынамыз;

3. «PROGRESS» мультистудиясының әдістемесі мен жұмыс дәптерін бастауыш сынып оқушыларының ғылыми-зерттеу жұмыстарында қолдануды ұсынамыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский Л.С. Таңдамалы психологиялық зерттеулер. Ойлау және сөйлеу. Баланың психологиялық даму мәселелері / Ред. А.Н. Леонтьев пен А.Р. Лурия. – М.: РСФСР Педагогика ғылымдары академиясының баспасы, 1956 160 б.

2. Teaching speaking&listening in the Primary School / Grugeon, Elizabeth; Hubbard, Lorraine; Smith, Carol; Dawes, Lyn: David Fulton Publishers, 2001 160 б.

3. Бастауыш білім берудің 1-сыныбына арналған «Ана тілі» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Оқу - ағарту министрлігінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығына 2-қосымша

4. Бастауыш білім берудің 1-сыныбына арналған "Әліппе" пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Оқу - ағарту министрлігінің 2022 жылғы 16 қыркүйектегі № 399 бұйрығына 1-қосымша

5. Е.А. Быстрова Мектепте орыс тілін оқыту. — М.: Дрофа, 2004. — 240 б.
6. М.Р. Львов Сөйлеуді дамыту әдістері – Мәскеу, «Просвещение» 1985 ж.
7. Н.М. Шанский Қазіргі орыс тілінің лексикологиясы, баспа. 2-ші, корр . – М.: Білім, 1972. – 327 б.